

Dialogues between YHYS and the Ministry of the Environment

Close cooperation between the Finnish Society for Environmental Social Science and the Ministry of the Environment in promoting dialogue between research and social decision-making began some 30 years ago. Decades of cooperation have culminated in the organization of a joint, annual event, which has changed shape over the years. The basic idea remains the same: the event brings together ministry officials and researchers to discuss current environmental policy issues. Today, the event also involves practitioners, such as entrepreneurs, to engage in discussion. In this text, we reflect on the collaboration from the Ministry's perspective.

LAURA HÖIJER, KIRSI-MARJA LONKILA
JA SAULI ROUHINEN

YHYS ja ympäristöministeriö yhdessä edistämässä tutkimuksen ja yhteiskunnallisen pääöksenteon välistä vuoropuhelua

Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen seuran (YHYS) ja ympäristöministeriön (YM) tiivis yhteistyö tutkimuksen ja yhteiskunnallisen päätöksenteon välisen vuoropuhelun edistämässä on saanut lähtölaukauksensa samoihin aikoihin kuin YHYS aloitti toimintansa – eli 30 vuotta sitten. Vuosikymmenten yhteistyö on kulminoitunut yhteiseen, vuosittain järjestettyyn tilaisuuteen, joka tuo yhteen ministeriöiden virkahenkilöstöä ja tutkijoita keskustelemaan ajankohtaisista ympäristöpoliittisista aiheista.

Joskus luovuus kukkii parhaiten virka-ajan ulkopuolella. Esimerkkinä tästä Sirpa Pietikäisen ollessa ympäristöministerinä (1991–1995) YM:n pikkujouluissa kehkeytyi ajatus, miten voisi parantaa virkamiehen erityisasiantuntijuutta ja poissivistymisen uhkaa. Ympäristöneuvosten Antero Honkasalon ja Sauli Rouhisen pohdinnan tuloksena perustettiin 1990-luvun puolivälissä VirkaVapaaVyöhyke (vVV), epävirallinen seminaarisarja ympäristöministeriöön. Aloitteen taustalla oli myös se, että vielä 1990-luvulla keskushallinnossa, ympäristöministeriössäkään, ei arvostettu tohtoriutta ja ”teoriaherroja”. Vyöhykkeen ideana oli kokoontua heti työajan jälkeen vaihtamaan kokemuksia ja tutkimustietoa ympäristövirkamiesten ja ympäristötutkijoiden kesken. Agendalle otettiin tuolloin nousevia ympäristökysymyksiä, kuten ilmastonmuutos, ydinjätteet, ja jo tuolloin sellainenkin aihe kuin viherkatot. Seminaarien järjestämisessä kehittyi hyvin pian hyvä yhteistyösuhde YHYS:iin professori Yrjö Hailan kautta. Rouhinen oli vastannut Tampereen yliopiston ympäristöpolitiikan opetuksesta vuosina 1974–1981, ja oli myös jatko-opiskelija Hailan ohjauksessa. vVV-tilaisuuksista pyrittiin rakentamaan dialogi ympäristöministeriön vastuuvirkamiesten ja tutkijoiden tai

Vielä 1990-luvulla keskushallinnossa, ympäristöministeriössäkään, ei arvostettu tohtoriutta ja ”teoriaherroja”.

senioriasiantuntijoiden välillä. Vyöhykekeskustelut olivat innostavan vilkkaita.

Varsin pian vvv:n myönteisten kokemusten pohjalta aloitettiin säännöllisemmät Kevätneuvokki-tilaisuudet YM:n ja YHYS:n yhteistyönä. Kevätneuvokit suunniteltiin tietoisesti myös osaksi jatko-opintoja. Kevätneuvokki-otsikko oli lainaa 1970-luvulta, jolloin demokraattisten asiantuntijoiden ja tutkijoiden yhteisjärjestö (DATY) järjesti kesäneuvokkeja. DATY koostui useista järjestöistä, kuten Yhteiskuntasuunnittelun seura (YSS) ja Demokraattiset lakimiehet (Demla).

Kevätneuvokkien vakava perusajatus oli vahvistaa ympäristöhallinnon ja tutkijoiden yhteistyötä vapaamuotoisesti, mutta vahvalla asiantuntijapohjalla. Kevätneuvokeissa oli mukavan rento ja epävirallinen ote. Normaalisti ilmoittautumisia ei vaadittu, vaan mukaan saivat vapaasti tulla kaikki kiinnostuneet. Mukana olikin virkamiesten lisäksi järjestöjen ja yritystenkin asiantuntijoita. Keskusteluun nostettiin teemoja, jotka olivat nousevia kotimaisessa tai kansainvälisessä ympäristöpolitiikassa.

Kevätneuvokeista sopii esimerkiksi vuonna 2006 järjestetty tilaisuus, jossa pohdittiin uuden ympäristöpolitiikan mahdollisuuksia. Yrjö Haila pohjusti keskustelua pohtimalla empiirisen tutkimuksen ongelmia ja sitä, miten löytää sosioekologisesta tapaustutkimuksesta hyödyllisiä yleistyksiä. Puheenvuoroja pitivät YM:stä ylijohtaja Pekka Jalkanen, ympäristöneuvokset Hannele Nyroos sekä Olli Pahkala ja YHYS:in puolelta tutkijat Raulo Sairinen, Mikko Jalas sekä Minna Kaljonen. Aiheet vaihtelivat ympäristöpolitiikan arvioinnista meriturvallisuuteen ja vesiensuojeluun, kestävään kulutukseen ja tuotantoon. Neuvokki päättyi vilkkaaseen keskusteluun – kuten aina.

vvv ja kevätneuvokit selvästi tekivät tehtävänsä. Tohtorien ja tutkimuksen arvostus YM:ssa nousi. Monet YM:n virkamiehet kokivat, että oman työn syvempi ymmärtäminen edellytti tohtoriutta.

Tohtoritutkintoja suoritettiin työn ohessa, vaikka arvostusta (palkka) ei tullutkaan. YK:n ilmastopuhtesopimuksen neuvottelujen yhteydessä todettiin, että ministeriöön kaivataan lisää asiantuntemusta. Uutta osaamista tarvittiin myös EU:n isoihin hankeluihin. YM:ssa päätettiin vuonna 2009 avata tutkimusjohtajan paikka, johon tohtorin tutkinto oli vaatimuksena. Vuonna 2010 Laura Höijer alkoi YM:n ensimmäisenä tutkimusjohtajana rakentamaan uutta tehtävää ja vahvistamaan entisestään ministeriön yhteyksiä tiedeyhteisöön. Arvostusta osoitti myös se, että tutkimusjohtaja oli alusta asti suoraan kansliapäällikön alla, ja virkajohtoryhmän jäsen. Näin ei tainnut olla muissa ministeriöissä. Pian Höijerin, Maj ja Tor Nesslingin Säätiön silloisen tutkimuspäällikön Päivi Tikan ja silloisen Helsingin yliopiston ympäristötutkimusyksikkö HERC:in koordinaattorin Kaisa Korhonen-Kurjen yhteistyönä syntyi aloite tutkimustiedon tehokkaammasta välittämisestä päätöksentekoon. Vuonna 2010 tähän tarkoitukseen syntyi Ympäristötiedon Foorumi (YTF).

Vuodet 2013–2014 olivat erityisen vilkkaita tutkimuksen ja päätöksenteon rajapinnassa. Valtion tutkimuslaitosten ja -rahoituksen kokonaisuudistuksen myötä tapahtui isoja muutoksia, muun muassa kaksi uutta rahoitusvälineitä perustettiin: strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) rahoitus ja valtioneuvoston yhteinen tutkimus- ja selvitystoiminta (VN TEAS). Samana vuonna ensimmäinen tiedepaneeli, ilmastopaneeli, perustettiin.

Kevätneuvokkien vakava perusajatus oli vahvistaa ympäristöhallinnon ja tutkijoiden yhteistyötä vapaamuotoisesti, mutta vahvalla asiantuntijapohjalla. Kevätneuvokeissa oli mukavan rento ja epävirallinen ote.

Kevätneuvokissa vuonna 2014 oltiinkin ajan-kohtaisen aiheen parissa, kun tilaisuudessa pohdittiin tieteen ja politiikan vuoropuhelua. YM:n tiiloissa järjestetty tapahtuma keräsi yli 50 osallistujaa. Eräs tilaisuuden kysymyksistä oli tieteen rooli valtan ytimessä. Kuka lopulta edustaa tiedettä päätök-

senteossa ja millaista tietoa päätöksenteon tueksi lopulta tarvittaisiin: paneeleja, yksittäisiä asiantuntijoita vai erilaisia synteesiraportteja?

Vuonna 2016 tilaisuudet saivat jälleen uuden muodon, kun vuosittaiset Poliitiikkadialogit käynnistyivät YHYS:n, Ympäristötiedon foorumin ja ympäristöministeriön yhteistyössä. YTF:n liittyessä joukkoon Kirsi-Marja Lonkila toimi sen koordinaattorina, ja yhteistyössä YHYS:in Mikko Jalaksen ja Minna Kaljosen kanssa suunniteltiin ja lanseerattiin uudistunut tapahtumakonsepti. Poliitiikkadialogien tavoitteena oli tarttua ajankohtaisiin, ympäristöpolitiikkaa uudistaviin teemoihin edistäen tutkimuksen, päätöksenteon ja kansalaisyhteiskunnan välistä vuoropuhelua. Lisäksi haluttiin laajentaa osallistujajoukkoa ja siinä onnistuttiinkin: ensimmäinen Poliitiikkadialogi keräsi lähes 100 osallistujaa hallinnosta, tutkimuksen ja kansalaisyhteiskunnan kentältä, ja käsitteli kestävän kulutuksen ja elämäntapojen politiikkaa. Poliitiikkadiologeista alettiin myös julkaista yhteenvetoja YTF:n Puheen- vuoroja-sarjassa.¹

Toiveena oli myös linkittää Poliitiikkadialogit tiiviimmin tukemaan politiikkaprosesseja. Ensimmäisen Poliitiikkadialogin aikoihin ympäristöministeriössä valmisteltiin vuoteen 2030 ulottuvaa ilmastosuunnitelmaa, jossa yksi keskeinen pala oli arjen ilmastopolitiikka eli päästöjen vähentäminen asumisen, liikkumisen ja syömisen osalta. Tilaisuus toi ansiokasta syötettä valmisteluun. Esitelmissä ja keskustelussa pohdittiin monipuolisesti kuluttajan roolia ilmastopolitiikassa sekä ohjauskeinojen valintaa: tulisiko kuluttajia hellästi tuupata oikeaan suuntaan vai ottaa käyttöön erilaisia kulutusta rajoittavia, radikaalimpia keinoja?

Tästä eteenpäin Poliitiikkadialogit ovat jatkuneet YHYS:n ja YTF:n järjestäminä. Teemoina on ollut mm. yllättävät yritys vastuut, julkinen ja tekevä tiede, vapaaehtoinen päästökompensaatio ja Suomen globaali ympäristöjalanjälki.² Tuoreimmassa, toukokuussa 2024 järjestetyssä Poliitiikkadialogissa keskusteltiin monipuolisesti kaupunkimaaperästä ja maaperälähtöisestä suunnittelusta tutkijoiden ja eri toimijoiden kesken. YM on YTF:n jäsenenä mukana Poliitiikkadialogien valmistelussa edelleen.

Vuonna 2020 Poliitiikkadialogi järjestettiin koronapandemian vuoksi etänä. Aiheena on ”Mistä ruoka pöytään ja energia puihaan?”

Toukokuussa 2024 Tieteiden talolla Helsingissä järjestetyssä Poliitiikkadialogissa keskusteltiin maaperän merkityksestä. Paneelissa Laura Höijer toinen vasemmalta.

Poliitiikkadialogin yleisöä 2024.

1 Ks lisää: <https://www.ymparistotiedonfoorumi.fi/?s=politiikkadialogi>

2 Menneiden Poliitiikkadialogien teemat löytyvät YHYSin verkkosivuilta: <https://www.yhys.net/ajankohtaista-politiikkadialogit/>

Kevätneuvokin 2014 kysymys siitä, millaista vuoropuhelua tutkimuksen, hallinnon ja päättäjien välille kaivataan, on edelleen olennainen.

Kevätneuvokin 2014 kysymys siitä, millaista vuoropuhelua tutkimuksen, hallinnon ja päättäjien välille kaivataan, on edelleen olennainen. Kymmenessä vuodessa ekologiset kestävyyskriisit ovat entisestään kärjistyneet, ne ovat monimutkaisia ja toisiinsa kietoutuneita ja vaativat ratkaisujen monitahoista punnintaa ja epävarmuuksien pohdintaa. Yhteiskunnalliselle ympäristötutkimukselle, YHYS:lle ja samoin Poliitiikkadialogille on tilausta. Kaikenlainen vuoropuheluun kannustaminen ja vuorovaikutuksen paikkojen rakentaminen tutkijoiden ja tiedon hyödyntäjien välille on tärkeää. Avoin, monitieteellinen keskustelu ja ymmärryksen lisääminen puolin ja toisin lisää luottamusta eri tahojen välillä ja tukee siten myös tieteellisen tiedon parempaa hyödyntämistä valmistelussa ja päätöksenteossa.

Ympäristöministeriön näkökulmasta tarkasteltuna YHYS on luonut tärkeän verkoston yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen tutkijoille ja osaltaan kasvattanut tämän monitieteisen tutkimusalan yhteiskunnallista merkitystä ja näkyvyyttä valtavirran suuntaan. Yhteistyö on ollut ministeriön – ja sen asiantuntijoiden – näkökulmasta erittäin hyödyllistä ja antoisaa. Ympäristöministeriön puolesta kiitämme YHYS ry:tä lämpimästi yhteistyöstä ja onnittelemme 30. juhlavuoden kunniaksi!